

**Database
for the European Charter for Regional or Minority Languages**

LATVIAN TRANSLATION OF THE CHARTER

**European Charter
for Regional or Minority Languages¹**

Preamble

The member States of the Council of Europe signatory hereto,

Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve a greater unity between its members, particularly for the purpose of safeguarding and realising the ideals and principles which are their common heritage;

Considering that the protection of the historical regional or minority languages of Europe, some of which are in danger of eventual extinction, contributes to the maintenance and development of Europe's cultural wealth and traditions;

Considering that the right to use a regional or minority language in private and public life is an inalienable right conforming to the principles embodied in the United Nations International Covenant on Civil and Political Rights, and according to the spirit of the Council of Europe Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms;

Having regard to the work carried out within the CSCE and in particular to the Helsinki Final Act of 1975 and the document of the Copenhagen Meeting of 1990;

Stressing the value of interculturalism and multilingualism and considering that the protection and encouragement of regional or minority languages should not be to the detriment of the official languages and the need to learn them;

Realising that the protection and promotion of regional or minority languages in the different countries and regions of Europe represent an important contribution to the building of a Europe based on the principles of democracy and cultural diversity within the framework of national sovereignty and territorial integrity;

Taking into consideration the specific conditions and historical traditions in the different regions of the European States,

Have agreed as follows:

**EIROPAS REĢIONĀLO VAI
MINORITĀŠU VALODU HARTA¹**

Preambula

Šo Konvenciju parakstījušās Eiropas Padomes dalībvalstis,

uzskatot, ka Eiropas Padomes mērķis ir sasniegt lielāku vienotību tās Dalībvalstu starpā, it īpaši to ideālu un principu, kuri ir to kopējs mantojums garantēšanā un īstenošanā;

uzskatot, ka Eiropas vēsturisko reģionālo vai minoritāšu valodu aizsargāšana, no kurām dažām draud izzušana, dod ieguldījumu Eiropas kultūras bagātību un tradīciju saglabāšanā un attīstībā;

uzskatot, ka tiesības lietot reģionālo vai minoritātes valodu personīgajā un sabiedriskajā dzīvē ir Apvienoto Nāciju Organizācijas Starptautiskajā konvencijā par Pilsoņu un Politiskajām tiesībām iemiesoto principu nostiprinošas, un Eiropas Padomes Cilvēka tiesību un Pamatbrīvību aizsardzības konvencijas garam atbilstošas, neatņemamas tiesības;

ņemot vērā CSCE paveikto darbu un it īpaši 1975.gada Helsinku Noslēguma Aktu un 1990.gada Kopenhāgenas Sanāksmes dokumentu;

uzsverot daudz kultūru un daudzvalodības vērtību un uzskatot, ka reģionālo vai minoritāšu valodu aizsargāšanai un lietošanas veicināšanai nevajadzētu kaitēt oficiālajām valodām un nepieciešamībai tās apgūt;

izprotot, ka reģionālo vai minoritāšu valodu aizsargāšana un lietošanas veicināšana dažādās Eiropas valstīs un reģionos dod svarīgu ieguldījumu tādas Eiropas veidošanai, kuras pamatā ir demokrātijas un kultūru dažādības principi nacionālās suverenitātes un teritoriālās integritātes ietvaros;

ņemot vērā specifiskos apstākļus un vēsturiskās tradīcijas dažādos Eiropas valstu reģionos,

ir vienojušās par sekojošo:

¹ CETS no. 148. The convention was adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 25 June 1992 and opened for signature on 5 November 1992 in Strasbourg. It entered into force on 1 March 1998, according to article 19. Authentic texts: English and French. See also *United Nations Treaty Series* vol. 2044, p. 575, reg. no. 35358.

¹ Non-official translation. The translation was provided by the Council of Europe Information Bureau in Latvia, and is also available from <http://www.coecidriga.lv/tulkojumi/148.htm>.

**PART I
GENERAL PROVISIONS**

Article 1 – Definitions

For the purposes of this Charter:

- a “regional or minority languages” means languages that are:
 - i traditionally used within a given territory of a State by nationals of that State who form a group numerically smaller than the rest of the State’s population; and
 - ii different from the official language(s) of that State;it does not include either dialects of the official language(s) of the State or the languages of migrants;
- b “territory in which the regional or minority language is used” means the geographical area in which the said language is the mode of expression of a number of people justifying the adoption of the various protective and promotional measures provided for in this Charter;
- c “non-territorial languages” means languages used by nationals of the State which differ from the language or languages used by the rest of the State’s population but which, although traditionally used within the territory of the State, cannot be identified with a particular area thereof.

Article 2 – Undertakings

- 1 Each Party undertakes to apply the provisions of Part II to all the regional or minority languages spoken within its territory and which comply with the definition in Article 1.
- 2 In respect of each language specified at the time of ratification, acceptance or approval, in accordance with Article 3, each Party undertakes to apply a minimum of thirty-five paragraphs or subparagraphs chosen from among the provisions of Part III of the Charter, including at least three chosen from each of the Articles 8 and 12 and one from each of the Articles 9, 10, 11 and 13.

Article 3 – Practical arrangements

- 1 Each Contracting State shall specify in its instrument of ratification, acceptance or approval, each regional or minority language, or official language which is less widely used on the whole or part of its territory, to which the paragraphs chosen in accordance with Article 2, paragraph 2, shall apply.
- 2 Any Party may, at any subsequent time, notify the Secretary General that it accepts the obligations arising out of the provisions of any other paragraph of the Charter not already specified in its instrument of ratification, acceptance or approval, or that it will apply paragraph 1 of the present article to other regional or minority languages, or to other official languages which are less widely used on the whole or part of its territory.
- 3 The undertakings referred to in the foregoing

**I NODAĻA
VISPĀRĒJIE NOSACĪJUMI.**

1.pants. Terminu skaidrojums.

Šis Hartas mērķiem:

- a „reģionālās vai minoritāšu valodas” ir valodas, kuras:
 - i noteiktā Valsts teritorijā tradicionāli lieto tie šis Valsts iedzīvotāji, kuri veido skaitliski mazāku grupu nekā pārējā Valsts iedzīvotāju daļa; un
 - ii ir atšķirīgas no šis Valsts oficiālās valodas(ām);tajās netiek ieskaitīti ne Valsts oficiālās valodas(u) dialekti, ne migrantu valodas;
- b „teritorija, kurā reģionālā vai minoritātes valoda tiek lietota” nozīmē ģeogrāfisku apvidu, kurā minētā valoda ir izpausmes veids tādām iedzīvotāju skaitam, kurš attaisno dažādu aizsargājošu un veicinošu līdzekļu piemērošanu, kādi ir noteikti šajā Hartā;
- c „neteritoriālās valodas” ir valodas, kuras lieto daļa Valsts iedzīvotāju un kuras atšķiras no valodas vai valodām, kuras lieto pārējie šis Valsts iedzīvotāji, bet, lai gan tās tradicionāli tiek lietotas šis Valsts teritorijā, vienīgi tāpēc nevar tikt saistītas ar noteikto apvidu.

2.pants. Saistības.

- 1 Katra Puse apņemas piemērot II Daļas noteikumus visām reģionālajām vai minoritāšu valodām, kādās runā tās teritorijā un, kuras atbilst 1.panta skaidrojumam.
- 2 Attiecībā uz katru valodu, kura saskaņā ar 3.pantu tiek precizēta ratifikācijas, pievienošanās vai pieņemšanas brīdī, abas Puses apņemas piemērot vismaz trīsdesmit piecus, to izvēlētos punktus vai apakšpunktus, ieskaitot vismaz pa trim no 8. un no 12.panta un pa vienam no 9.,10., 11. un 13.panta no Hartas III Daļas noteikumiem.

3.pants. Praktiskā piemērošana.

- 1 Katrai Līgumslēdzējai Pusei tās ratifikācijas, pievienošanās vai pieņemšanas instrumentā ir jāprecizē, katra reģionālā vai minoritātes valoda vai oficiālā valoda kura ir mazāk izplatīta visā vai daļā no tās teritorijas, un attiecībā uz kuru ir jāpiemēro saskaņā ar 2.panta 2.apakšpunktu izvēlētie punkti.
- 2 Jebkura Puse var jebkurā tai piemērotā laikā paziņot Ģenerālsekretāram, ka tā uzņemas saistības, kuras izriet no jebkura cita Hartas punkta noteikumiem, kurš nav jau precizēts tās ratifikācijas, pievienošanās vai pieņemšanas instrumentā, vai paziņot ka tā piemēros šī panta 1. punktu attiecībā uz citām reģionālajām vai minoritāšu valodām, vai citām oficiālajām valodām, kuras ir mazāk izplatītas visā vai daļā no tās teritorijas.
- 3 Iepriekšējā punktā minētās saistības ir jāuzskata

paragraph shall be deemed to form an integral part of the ratification, acceptance or approval and will have the same effect as from their date of notification.

Article 4 – Existing regimes of protection

- 1 Nothing in this Charter shall be construed as limiting or derogating from any of the rights guaranteed by the European Convention on Human Rights.
- 2 The provisions of this Charter shall not affect any more favourable provisions concerning the status of regional or minority languages, or the legal regime of persons belonging to minorities which may exist in a Party or are provided for by relevant bilateral or multilateral international agreements.

Article 5 – Existing obligations

Nothing in this Charter may be interpreted as implying any right to engage in any activity or perform any action in contravention of the purposes of the Charter of the United Nations or other obligations under international law, including the principle of the sovereignty and territorial integrity of States.

Article 6 – Information

The Parties undertake to see to it that the authorities, organisations and persons concerned are informed of the rights and duties established by this Charter.

**PART II
OBJECTIVES AND PRINCIPLES
PURSUED IN ACCORDANCE WITH
ARTICLE 2, PARAGRAPH 1**

Article 7 – Objectives and principles

- 1 In respect of regional or minority languages, within the territories in which such languages are used and according to the situation of each language, the Parties shall base their policies, legislation and practice on the following objectives and principles:
 - a the recognition of the regional or minority languages as an expression of cultural wealth;
 - b the respect of the geographical area of each regional or minority language in order to ensure that existing or new administrative divisions do not constitute an obstacle to the promotion of the regional or minority language in question;
 - c the need for resolute action to promote regional or minority languages in order to safeguard them;
 - d the facilitation and/or encouragement of the use of regional or minority languages, in speech and writing, in public and private life;
 - e the maintenance and development of links, in the fields covered by this Charter, between groups using a regional or minority language and other groups in the State employing a

kā ratifikācijas, pievienošanās vai pieņemšanas neatņemama daļa un tās ir spēkā no paziņošanas dienas par ratifikāciju, pievienošanos vai pieņemšanu.

4.pants. Pastāvošie aizsargāšanas veidi.

- 1 Šajā Hartā nekas nav jāsaprot kā tāds, kas ierobežo vai mazina jebkādas tiesības, kuras garantē Eiropas Cilvēka tiesību konvencija.
- 2 Šīs Hartas noteikumi neiespaido noteikumus, kuri ir labvēlīgāki attiecībā uz reģionālo vai minoritāšu valodu statusu, vai to personu tiesisko statusu, kuras ir piederīgas minoritātēm, kādas var pastāvēt kādā no Pusēm, vai ir paredzētas attiecīgās starptautiskās divpusējās vai starptautiskās daudzpusējās vienošanās.

5.pants. Pastāvošas saistības.

Šajā Hartā nekas nav jāsaprot kā tāds, kas dod jebkādas tiesības iesaistīties darbībā vai veikt darbību, kas ir pretrunā Apvienot Nāciju Organizācijas Statūtu mērķiem vai citām no starptautiskajām tiesībām izrietošām saistībām, tai skaitā Valstu suverenitātes un teritoriālās integritātes principam.

6.pants. Informācija.

Puses apņemas sekot, lai valsts varas institūcijas, organizācijas un attiecīgās personas tiktu informētas par tiesībām un pienākumiem, kurus nosaka šī Harta.

**II DAĻA
2.PANTA 1.PUNKTĀ NOTEIKTIE
MĒRĶI UN PRINCIPI.**

7.pants. Mērķi un principi.

- 1 Attiecībā uz reģionālajām vai minoritāšu valodām, ņemot vērā stāvokli, kādā atrodas katra no šīm valodām teritorijās, kurās tās tiek lietotas, Pusēm to politika, likumdošana un prakse ir jābalsta uz sekojošiem mērķiem un principiem:
 - a reģionālo vai minoritāšu valodu kā kultūras bagātības izpausmes atzīšana;
 - b cieņa pret katras reģionālās vai minoritātes valodas ģeogrāfisko apvidu, nodrošinot to, ka pastāvošie vai jauni administratīvi iedalījumi, šajā ziņā nerada šķērslī reģionālās vai minoritātes valodas lietošanas veicināšanai;
 - c nepieciešamība ar apņēmīgu darbību veicināt reģionālo vai minoritāšu valodu lietošanu, ar mērķi tās aizsargāt;
 - d reģionālo vai minoritāšu valodu lietošanas atvieglošana un/vai veicināšana runā, rakstībā, sabiedriskajā un personīgajā dzīvē;
 - e sakaru saglabāšana un attīstīšanu jomās, kuras ir noteiktas šajā Hartā, starp grupām, kuras lieto reģionālo vai minoritātes valodu un citām grupām Valstī, kuras lieto valodu, kura pēc

- language used in identical or similar form, as well as the establishment of cultural relations with other groups in the State using different languages;
- f the provision of appropriate forms and means for the teaching and study of regional or minority languages at all appropriate stages;
- g the provision of facilities enabling non-speakers of a regional or minority language living in the area where it is used to learn it if they so desire;
- h the promotion of study and research on regional or minority languages at universities or equivalent institutions;
- i the promotion of appropriate types of transnational exchanges, in the fields covered by this Charter, for regional or minority languages used in identical or similar form in two or more States.
- 2 The Parties undertake to eliminate, if they have not yet done so, any unjustified distinction, exclusion, restriction or preference relating to the use of a regional or minority language and intended to discourage or endanger the maintenance or development of it. The adoption of special measures in favour of regional or minority languages aimed at promoting equality between the users of these languages and the rest of the population or which take due account of their specific conditions is not considered to be an act of discrimination against the users of more widely-used languages.
- 3 The Parties undertake to promote, by appropriate measures, mutual understanding between all the linguistic groups of the country and in particular the inclusion of respect, understanding and tolerance in relation to regional or minority languages among the objectives of education and training provided within their countries and encouragement of the mass media to pursue the same objective.
- 4 In determining their policy with regard to regional or minority languages, the Parties shall take into consideration the needs and wishes expressed by the groups which use such languages. They are encouraged to establish bodies, if necessary, for the purpose of advising the authorities on all matters pertaining to regional or minority languages.
- 5 The Parties undertake to apply, *mutatis mutandis*, the principles listed in paragraphs 1 to 4 above to non-territorial languages. However, as far as these languages are concerned, the nature and scope of the measures to be taken to give effect to this Charter shall be determined in a flexible manner, bearing in mind the needs and wishes, and respecting the traditions and characteristics, of the groups which use the languages concerned.
- lietošanas veida ir tāda pat vai līdzīga, kā arī kultūras sakaru nodibināšana Valstī ar citām grupām, kuras lieto atšķirīgas valodas;
- f formu un līdzekļu radīšana reģionālo vai minoritāšu valodu mācīšanai un studēšanai visos attiecīgajos līmeņos;
- g atvieglojumu radīšana, dodot iespēju personām, kuras nerunā reģionālajā vai minoritātes valodā un dzīvo apvidū, kur tā tiek lietota, to mācīties, ja viņas to vēlas;
- h reģionālo vai minoritāšu valodu studiju un izpētes veicināšana universitātēs vai līdzvērtīgās iestādēs;
- i jomās, kuras ir noteiktas šajā Hartā veicināt attiecīgu veidu sakaru veidošanu reģionālajās vai minoritāšu valodās, kuras pēc lietošanas veida ir tādas pat vai līdzīgas divās vai vairākās valstīs.
- 2 Puses apņemas izskaust, ja tās nav vēl to izdarījušas, jebkādu neattaisnojamu atšķirību, izņēmumu, ierobežojumu vai priekšrocību radīšanu attiecībā uz reģionālās vai minoritātes valodas lietošanu, kas ir vērstas uz to, lai mazinātu vai apdraudētu šo valodu saglabāšanu vai attīstību. Īpašu līdzekļu piemērošana, kuru nolūks ir veicināt vienlīdzību starp šo valodu lietotājiem un pārējiem iedzīvotājiem vai tādu, kuri ņem vērā šo valodu īpašos apstākļus, nav jāuzskata par diskrimināciju pret daudz vairāk izplatīto valodu lietotājiem.
- 3 Puses apņemas ar attiecīgiem līdzekļiem veicināt savstarpējo sapratni starp visām valodu grupām valstī, it īpaši, radot cieņu, sapratni un iecietību pret reģionālajām vai minoritāšu valodām, un saprotot to kā vienu no izglītības un apmācības mērķiem, kā arī veicinot masu informācijas līdzekļu darbību ar šo pašu mērķi.
- 4 Nosakot savu politiku attiecībā uz reģionālajām vai minoritāšu valodām, Pusēm ir jāņem vērā grupu, kuras lieto šādas valodas, paustās vajadzības un vēlmes. Ja nepieciešams, tām ir jāveido institūcijas, kuru darbības mērķis ir sniegt padomus valsts varas institūcijām visos jautājumos, kuri attiecas uz reģionālajām vai minoritāšu valodām.
- 5 Puses, *mutatis mutandis*, apņemas piemērot augstāk minētajā 1. līdz 4.punktā uzskaitītos principus attiecībā uz ne-teritoriālajām valodām. Tomēr līdzekļu apjoms un daba, kuri ir jāpiemēro, lai realizētu Hartā noteiktos principus, tiktāl, cik tas ir saistībā ar attiecīgajām valodām, ir jānosaka elastīgā veidā, ņemot vērā grupu vajadzības un vēlmes, kuras lieto minētās valodas, un cienot viņu tradīcijas un raksturīgās iezīmes.

**PART III
MEASURES TO PROMOTE THE USE
OF REGIONAL OR MINORITY LANGUAGES
IN PUBLIC LIFE IN ACCORDANCE WITH
THE UNDERTAKINGS ENTERED INTO
UNDER ARTICLE 2, PARAGRAPH 2**

Article 8 – Education

- 1 With regard to education, the Parties undertake, within the territory in which such languages are used, according to the situation of each of these languages, and without prejudice to the teaching of the official language(s) of the State:
 - a i to make available pre-school education in the relevant regional or minority languages; or
 - ii to make available a substantial part of pre-school education in the relevant regional or minority languages; or
 - iii to apply one of the measures provided for under i and ii above at least to those pupils whose families so request and whose number is considered sufficient; or
 - iv if the public authorities have no direct competence in the field of pre-school education, to favour and/or encourage the application of the measures referred to under i to iii above;
 - b i to make available primary education in the relevant regional or minority languages; or
 - ii to make available a substantial part of primary education in the relevant regional or minority languages; or
 - iii to provide, within primary education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or
 - iv to apply one of the measures provided for under i to iii above at least to those pupils whose families so request and whose number is considered sufficient;
 - c i to make available secondary education in the relevant regional or minority languages; or
 - ii to make available a substantial part of secondary education in the relevant regional or minority languages; or
 - iii to provide, within secondary education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or
 - iv to apply one of the measures provided for under i to iii above at least to those pupils who, or where appropriate whose families, so wish in a number considered sufficient;
 - d i to make available technical and vocational education in the relevant regional or minority languages; or
 - ii to make available a substantial part of technical and vocational education in the

**III DAĻA
LĪDZEKĻI REĢIONĀLO VAI MINORITĀŠU
VALODU LIETOŠANAS VEICINĀŠANAI
SABIEDRISKAJĀ DZĪVĒ SASKAŅĀ AR
2.PANTA 2.PUNKTA IETVERTAJIEM
NOSACĪJUMIEM.**

8.pants. Izglītība.

- 1 Attiecībā uz izglītību, Puses apņemas, ņemot vērā stāvokli, kādā atrodas katra no šīm valodām teritorijās, kurās tās tiek lietotas, un bez kaitējuma valsts oficiālās valodas(u) mācīšanai:
 - a i dot iespēju iegūt pirmsskolas izglītību attiecīgajās reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai
 - ii dot iespēju iegūt būtisku daļu no pirmsskolas izglītības attiecīgajās reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai
 - iii piemērot vienu no augstāk minētajos i un ii punktos minētajiem nosacījumiem vismaz attiecībā pret tiem skolēniem, kuru ģimenes to lūdz un kuru skaits ir uzskatāms par pietiekamu; vai
 - iv ja Valsts varas institūcijām nav tiešas kompetences pirmsskolas izglītības jomā, atbalstīt un/vai veicināt to līdzekļu piemērošanu, kuri ir minēti augstāk minētajos i līdz iii punktos;
 - b i dot iespēju iegūt pamata izglītību attiecīgajās reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai
 - ii dot iespēju iegūt daļu no pamata izglītības attiecīgajās reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai
 - iii pamata izglītības ietvaros nodrošināt attiecīgo reģionālo vai minoritāšu valodu kā mācību programmas vienotas sastāvdaļas mācīšanu; vai
 - iv piemērot vienu no augstāk minētajos punktos i līdz iii minētajiem nosacījumiem vismaz attiecībā pret tiem skolēniem, kuru ģimenes to lūdz un kuru skaits ir uzskatāms par pietiekamu;
 - c i dot iespēju iegūt vidējo izglītību attiecīgajās reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai
 - ii dot iespēju iegūt būtisku daļu no vidējās izglītības attiecīgajās reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai
 - iii vidējās izglītības ietvaros nodrošināt attiecīgo reģionālo vai minoritāšu valodu kā mācību programmas vienotas sastāvdaļas mācīšanu; vai
 - iv piemērot vienu no augstāk minētajos punktos i līdz iii minētajiem līdzekļiem vismaz attiecībā pret tiem skolēniem, kuri paši vai to ģimenes to vēlas, un kuru skaits ir uzskatāms par pietiekamu;
 - d i dot iespēju iegūt tehnisko un aroda izglītību attiecīgajās reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai
 - ii dot iespēju iegūt būtisku daļu no tehniskās un aroda izglītības attiecīgajās reģionālajās

- relevant regional or minority languages; or
- iii to provide, within technical and vocational education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or
 - iv to apply one of the measures provided for under i to iii above at least to those pupils who, or where appropriate whose families, so wish in a number considered sufficient;
- e
- i to make available university and other higher education in regional or minority languages; or
 - ii to provide facilities for the study of these languages as university and higher education subjects; or
 - iii if, by reason of the role of the State in relation to higher education institutions, sub-paragraphs i and ii cannot be applied, to encourage and/or allow the provision of university or other forms of higher education in regional or minority languages or of facilities for the study of these languages as university or higher education subjects;
- f
- i to arrange for the provision of adult and continuing education courses which are taught mainly or wholly in the regional or minority languages; or
 - ii to offer such languages as subjects of adult and continuing education; or
 - iii if the public authorities have no direct competence in the field of adult education, to favour and/or encourage the offering of such languages as subjects of adult and continuing education;
- g to make arrangements to ensure the teaching of the history and the culture which is reflected by the regional or minority language;
- h to provide the basic and further training of the teachers required to implement those of paragraphs a to g accepted by the Party;
- i to set up a supervisory body or bodies responsible for monitoring the measures taken and progress achieved in establishing or developing the teaching of regional or minority languages and for drawing up periodic reports of their findings, which will be made public.
- 2 With regard to education and in respect of territories other than those in which the regional or minority languages are traditionally used, the Parties undertake, if the number of users of a regional or minority language justifies it, to allow, encourage or provide teaching in or of the regional or minority language at all the appropriate stages of education.
- Article 9 – Judicial authorities*
- 1 The Parties undertake, in respect of those judicial districts in which the number of residents using the regional or minority languages justifies the measures specified below, according to the
- vai minoritāšu valodās; vai
- iii tehniskās un aroda izglītības ietvaros nodrošināt attiecīgo reģionālo vai minoritāšu valodu kā mācību programmas vienotas sastāvdaļas mācīšanu; vai
 - iv piemērot vienu no augstāk minētajos punktos i līdz iii minētajiem nosacījumiem vismaz attiecībā pret tiem skolēniem, kuri paši vai to ģimenes to vēlas, un kuru skaits ir uzskatāms par pietiekamu;
- e
- i dot iespēju iegūt universitātes un citu veidu augstāko izglītību reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai
 - ii nodrošināt apstākļus šo valodu kā universitātes un augstākās izglītības priekšmetu studēšanai; vai
 - iii ja Valsts funkcijas attiecībā uz augstākās izglītības iestādēm ir tādas, ka apakšpunkti i un ii nevar tikt piemēroti, veicināt un/vai atļaut nodrošināt universitātes vai citu augstākās izglītības veidu iegūšanu reģionālajās vai minoritāšu valodās vai atvieglot šo valodu kā universitātes vai augstākās izglītības priekšmetu studēšanu;
- f
- i radīt nosacījumus pieaugušo un nepārtrauktiem mācību kursiem, kuros mācības tikai vai galvenokārt norit reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai
 - ii piedāvāt šādas valodas kā pieaugušo un nepārtrauktu mācību priekšmetus; vai
 - iii ja valsts varas iestādēm nav tiešas kompetences pieaugušo mācību jomā, atbalstīt un/vai veicināt šādu valodu kā pieaugušo un nepārtrauktas mācību priekšmetu piedāvāšanu;
- g veikt pasākumus, lai tiktu nodrošināta vēstures un kultūras, kuru atspoguļo reģionālā vai minoritātes valoda, mācīšana;
- h nodrošināt pamata un tālāku skolotāju apmācību, kas ir vajadzīga, lai ieviestu praksē punktos no a līdz g ietvertos nosacījumus, kurus Puse ir pieņēmusi;
- i izveidot uzraudzības institūciju vai institūcijas, kuras sākoties vai attīstoties reģionālo vai minoritāšu valodu mācīšanai seko tam, kādi līdzekļi tiek piemēroti un kāds progress sasniegts, periodiski ziņojot par viņu iegūtajiem datiem, kuri tiek darīti atklāti sabiedrībai.
- 2 Attiecībā uz izglītību teritorijās, kurās reģionālās vai minoritāšu valodas tradicionāli netiek lietotas, Puses apņemas, ja reģionālās vai minoritātes valodas lietotāju skaits to attaisno, atļaut, veicināt vai nodrošināt reģionālās vai minoritātes valodas mācīšanu vai apmācību tajā visos izglītības līmeņos.

9.pants. Tiesu varas iestādes.

- 1 Puses apņemas attiecībā uz tiem tiesas iecirkņiem, kuros iedzīvotāju skaits, kuri lieto reģionālās vai minoritāšu valodas attaisno zemāk aprakstīto līdzekļu piemērošanu, ņemot vērā

situation of each of these languages and on condition that the use of the facilities afforded by the present paragraph is not considered by the judge to hamper the proper administration of justice:

- a in criminal proceedings:
 - i to provide that the courts, at the request of one of the parties, shall conduct the proceedings in the regional or minority languages; and/or
 - ii to guarantee the accused the right to use his/her regional or minority language; and/or
 - iii to provide that requests and evidence, whether written or oral, shall not be considered inadmissible solely because they are formulated in a regional or minority language; and/or
 - iv to produce, on request, documents connected with legal proceedings in the relevant regional or minority language, if necessary by the use of interpreters and translations involving no extra expense for the persons concerned;
 - b in civil proceedings:
 - i to provide that the courts, at the request of one of the parties, shall conduct the proceedings in the regional or minority languages; and/or
 - ii to allow, whenever a litigant has to appear in person before a court, that he or she may use his or her regional or minority language without thereby incurring additional expense; and/or
 - iii to allow documents and evidence to be produced in the regional or minority languages, if necessary by the use of interpreters and translations;
 - c in proceedings before courts concerning administrative matters:
 - i to provide that the courts, at the request of one of the parties, shall conduct the proceedings in the regional or minority languages; and/or
 - ii to allow, whenever a litigant has to appear in person before a court, that he or she may use his or her regional or minority language without thereby incurring additional expense; and/or
 - iii to allow documents and evidence to be produced in the regional or minority languages, if necessary by the use of interpreters and translations;
 - d to take steps to ensure that the application of sub-paragraphs i and iii of paragraphs b and c above and any necessary use of interpreters and translations does not involve extra expense for the persons concerned.
- 2 The Parties undertake:
- a not to deny the validity of legal documents drawn up within the State solely because they are drafted in a regional or minority language;

stāvokli, kādā atrodas katra no šīm valodām un ar nosacījumu, ka iespēju izmantošanu, kuras piešķir šis punkts tiesnesis neuzskata par tādu, kas kavē pienācīgu tiesas darbību:

- a krimināllietās:
 - i nodrošināt, ka tiesas pēc vienas no tiesas procesa pušu pieprasījuma tiesas procesu vadītu reģionālajās vai minoritāšu valodās; un/vai
 - ii garantēt apsūdzētajam tiesības lietot viņa/viņas reģionālo vai minoritātes valodu; un/vai
 - iii nodrošināt, lai rakstiski vai mutiski pieprasījumi un liecības netiktu uzskatīti par noraidāmiem vienīgi tāpēc, ka tie ir iesniegti reģionālajā vai minoritātes valodā; un/vai
 - iv pēc lūguma uzrādīt dokumentus, kas ir saistīti ar tiesas procesu attiecīgajā reģionālajā vai minoritātes valodā, ja nepieciešams, izmantojot tulkus vai tulkojumus, nesaistot to ar nekādiem papildus izdevumiem tajos ieinteresētajām personām;
 - b civillietās:
 - i nodrošināt, lai tiesas pēc vienas no tiesas procesa pušu pieprasījuma tiesas procesu vadītu reģionālajās vai minoritāšu valodās; un/vai
 - ii atļaut personai, kurai ir jāstājas tiesas priekšā, lietot viņa vai viņas reģionālo vai minoritātes valodu, ar to nesagādājot šai personai papildus izdevumus; un/vai
 - iii atļaut uzrādīt dokumentus vai pierādījumus reģionālajās vai minoritāšu valodās, ja nepieciešams, izmantojot tulkus vai tulkojumus;
 - c administratīvo lietu izskatīšanas procesos tiesā:
 - i nodrošināt, lai tiesas pēc vienas no tiesas procesa pušu pieprasījuma tiesas procesu vadītu reģionālajā vai minoritāšu valodā ; un/vai
 - ii kad vien personai ir jāstājas tiesas priekšā, atļaut, ka viņš vai viņa lieto viņa vai viņas reģionālo vai minoritātes valodu, tādējādi nenonākot papildus izdevumos; un/vai
 - iii atļaut uzrādīt dokumentus vai pierādījumus reģionālajās vai minoritāšu valodās, ja nepieciešams, izmantojot tulkus vai tulkojumus;
 - d veikt pasākumus, kas nodrošinātu, lai augšminēto b un c punktu i un iii apakšpunktu piemērošana un jebkāda nepieciešamo tulkus vai tulkojumu izmantošana, neradītu papildus izdevumus tajos ieinteresētajām personām.
- 2 Puses apņemas:
- a nenoliegt juridisku dokumentu, kuri ir sastādīti Valstī, derīgumu vienīgi tāpēc, ka tie ir sastādīti reģionālajā vai minoritātes valodā;

or

- b not to deny the validity, as between the parties, of legal documents drawn up within the country solely because they are drafted in a regional or minority language, and to provide that they can be invoked against interested third parties who are not users of these languages on condition that the contents of the document are made known to them by the person(s) who invoke(s) it; or
 - c not to deny the validity, as between the parties, of legal documents drawn up within the country solely because they are drafted in a regional or minority language.
- 3 The Parties undertake to make available in the regional or minority languages the most important national statutory texts and those relating particularly to users of these languages, unless they are otherwise provided.

Article 10 – Administrative authorities and public services

- 1 Within the administrative districts of the State in which the number of residents who are users of regional or minority languages justifies the measures specified below and according to the situation of each language, the Parties undertake, as far as this is reasonably possible:
- a i to ensure that the administrative authorities use the regional or minority languages; or
 - ii to ensure that such of their officers as are in contact with the public use the regional or minority languages in their relations with persons applying to them in these languages; or
 - iii to ensure that users of regional or minority languages may submit oral or written applications and receive a reply in these languages; or
 - iv to ensure that users of regional or minority languages may submit oral or written applications in these languages; or
 - v to ensure that users of regional or minority languages may validly submit a document in these languages;
- b to make available widely used administrative texts and forms for the population in the regional or minority languages or in bilingual versions;
 - c to allow the administrative authorities to draft documents in a regional or minority language.
- 2 In respect of the local and regional authorities on whose territory the number of residents who are users of regional or minority languages is such as to justify the measures specified below, the Parties undertake to allow and/or encourage:
- a the use of regional or minority languages within the framework of the regional or local authority;
 - b the possibility for users of regional or minority

vai

- b nenoliegt vienā valstī sastādītu, abām tiesas procesa pusēm saistošu juridisku dokumentu derīgumu, vienīgi tāpēc, ka tie ir sastādīti reģionālajā vai minoritātes valodā un nodrošināt, lai tie tiktu izmantoti pret trešo tiesas procesa pusi, kura nav šo valodu lietotāja, ar nosacījumu, ka dokumenta saturu šai pusei dara zināmu persona(as), kura šos dokumentus izmanto; vai
 - c nenoliegt vienā valstī sastādītu, abām tiesas procesa pusēm saistošu juridisku dokumentu derīgumu, vienīgi tāpēc, ka tie ir sastādīti reģionālajā vai minoritātes valodā.
- 3 Puses apņemas vissvarīgāko nacionālās likumdošanas aktu tekstus un tos tekstus, kuri īpaši attiecas uz šo valodu lietotājiem darīt pieejamus reģionālajās vai minoritāšu valodās, ja vien tas netiek nodrošināts citādā veidā.

10.pants. Administratīvās valsts varas institūcijas un sabiedriskie dienesti.

- 1 Valsts administratīvajos rajonos, kuros iedzīvotāju skaits, kuri ir reģionālo vai minoritāšu valodu lietotāji attaisno līdzekļu piemērošanu, kuri ir precizēti zemāk, un ņemot vērā stāvokli, kādā atrodas katra no šīm valodām, Puses apņemas, ciktāl tas ir saprātīgi iespējams:
- a i nodrošināt, lai administratīvās valsts varas institūcijas lietotu reģionālās vai minoritāšu valodas; vai
 - ii nodrošināt, lai tie šo institūciju darbinieki, kuriem veicot to darba pienākumus ir saskare ar sabiedrību, lietotu reģionālās vai minoritāšu valodas viņu attiecībās ar personām, kuras pie viņiem vēršas šajās valodās; vai
 - iii nodrošināt, lai reģionālo vai minoritāšu valodu lietotāji varētu iesniegt mutiskus vai rakstiskus iesniegumus un saņemt atbildi šajās valodās; vai
 - iv nodrošināt, lai reģionālo vai minoritāšu valodu lietotāji varētu likumīgi iesniegt mutiskus vai rakstiskus iesniegumus šajās valodās; vai
 - v nodrošināt, lai reģionālo vai minoritāšu valodu lietotāji varētu likumīgi iesniegt dokumentu šajās valodās;
- b darīt pieejamus plaši izplatītu administratīvo tiesību aktu tekstus un to veidus iedzīvotājiem reģionālajās vai minoritāšu valodās vai divvalodu variantos;
 - c atļaut administratīvajām valsts varas institūcijām sastādīt dokumentus reģionālajā vai minoritātes valodā.
- 2 Attiecībā uz vietējām vai reģionālajām valsts varas iestādēm, kuru teritorijā iedzīvotāju skaits, kuri lieto reģionālo vai minoritāšu valodu attaisno līdzekļu piemērošanu, kuri ir precizēti zemāk, Puses apņemas atļaut un/vai veicināt:
- a reģionālo vai minoritāšu valodu lietošanu reģionālajās vai vietējās valsts varas iestādēs;
 - b iespēju reģionālo vai minoritāšu valodu

- languages to submit oral or written applications in these languages;
- c the publication by regional authorities of their official documents also in the relevant regional or minority languages;
 - d the publication by local authorities of their official documents also in the relevant regional or minority languages;
 - e the use by regional authorities of regional or minority languages in debates in their assemblies, without excluding, however, the use of the official language(s) of the State;
 - f the use by local authorities of regional or minority languages in debates in their assemblies, without excluding, however, the use of the official language(s) of the State;
 - g the use or adoption, if necessary in conjunction with the name in the official language(s), of traditional and correct forms of place-names in regional or minority languages.
- 3 With regard to public services provided by the administrative authorities or other persons acting on their behalf, the Parties undertake, within the territory in which regional or minority languages are used, in accordance with the situation of each language and as far as this is reasonably possible:
 - a to ensure that the regional or minority languages are used in the provision of the service; or
 - b to allow users of regional or minority languages to submit a request and receive a reply in these languages; or
 - c to allow users of regional or minority languages to submit a request in these languages.
 - 4 With a view to putting into effect those provisions of paragraphs 1, 2 and 3 accepted by them, the Parties undertake to take one or more of the following measures:
 - a translation or interpretation as may be required;
 - b recruitment and, where necessary, training of the officials and other public service employees required;
 - c compliance as far as possible with requests from public service employees having a knowledge of a regional or minority language to be appointed in the territory in which that language is used.
 - 5 The Parties undertake to allow the use or adoption of family names in the regional or minority languages, at the request of those concerned.
- lietotājiem iesniegt mutiskus vai rakstiskus iesniegumus šajās valodās;
- c reģionālo valsts varas iestāžu oficiālo dokumentu publicēšanu arī attiecīgajās reģionālajās vai minoritāšu valodās;
 - d vietējo valsts varas iestāžu oficiālo dokumentu publicēšanu arī attiecīgajās reģionālajās vai minoritāšu valodās;
 - e to, ka reģionālās valsts varas iestādes lieto reģionālās vai minoritāšu valodas viņu sanāksmju debatēs, taču, neizslēdzot arī Valsts oficiālās valodas(u) lietošanu;
 - f to, ka vietējās valsts varas iestādes lieto reģionālās vai minoritāšu valodas viņu sanāksmju debatēs, taču, neizslēdzot arī Valsts oficiālās valodas(u) lietošanu;
 - g ja nepieciešams, tradicionālo un pareizo reģionālajās vai minoritāšu valodās lietoto vietvārdu formu izmantošanu līdztekus nosaukumiem oficiālajā(s) valodā(s)
- 3 Attiecībā uz sabiedriskajām funkcijām, kuras veic administratīvās valsts varas iestādes vai citas personas, kuras darbojas viņu vārdā, Puses apņemas, teritorijā, kurā reģionālās vai minoritāšu valodas tiek lietotas, saskaņā ar katras valodas situāciju un ciktāl tas ir saprātīgi iespējams:
 - a nodrošināt, lai veicot šīs funkcijas tiktu lietotas reģionālās vai minoritāšu valodas; vai
 - b atļaut reģionālo vai minoritāšu valodu lietotājiem iesniegt pieprasījumus un saņemt atbildes šajās valodās; vai
 - c atļaut reģionālo vai minoritāšu valodu lietotājiem iesniegt pieprasījumus šajās valodās.
 - 4 Ar nolūku īstenot praksē tos 1., 2. un 3. punkta noteikumus, kurus Puses ir pieņēmušas, tās apņemas piemērot vienu vai vairākus sekojošos līdzekļus;
 - a tulkošanu vai izskaidrošanu, kas var tikt lūgta;
 - b amatpersonu un citu valsts sabiedrisko dienestu darbinieku piesaistīšanu, kur nepieciešams, veicot to vajadzīgo apmācību;
 - c piekrist, ciktāl tas ir iespējams, valsts sabiedrisko dienestu darbinieku, kuriem ir reģionālās vai minoritātes valodas zināšanas, lūgumiem par viņu iecelšanu amatā teritorijā, kurā attiecīgā valoda tiek lietota.
 - 5 Pēc ieinteresēto personu lūguma Puses apņemas atļaut uzvārdu lietošanu vai pieņemšanu reģionālajās vai minoritāšu valodās.

Article 11 – Media

- 1 The Parties undertake, for the users of the regional or minority languages within the territories in which those languages are spoken, according to the situation of each language, to the extent that the public authorities, directly or indirectly, are competent, have power or play a role in this field, and respecting the principle of the independence and autonomy of the media:
 - 11.pants. Informācijas līdzekļi.
 - 1 Attiecībā uz reģionālo vai minoritāšu valodu lietotājiem, teritorijās, kurās šīs valodas tiek lietotas, ņemot vērā stāvokli, kādā atrodas katra no šīm valodām un apmēru, kādā valsts varas iestādes, tieši vai netieši ir kompetentas, pilnvarotas un kāda ir to loma šajā jomā, kā arī cienot informācijas līdzekļu neatkarības un autonomijas principu, Puses apņemas:

- a to the extent that radio and television carry out a public service mission:
- i to ensure the creation of at least one radio station and one television channel in the regional or minority languages; or
 - ii to encourage and/or facilitate the creation of at least one radio station and one television channel in the regional or minority languages; or
 - iii to make adequate provision so that broadcasters offer programmes in the regional or minority languages;
- b i to encourage and/or facilitate the creation of at least one radio station in the regional or minority languages; or
- ii to encourage and/or facilitate the broadcasting of radio programmes in the regional or minority languages on a regular basis;
- c i to encourage and/or facilitate the creation of at least one television channel in the regional or minority languages; or
- ii to encourage and/or facilitate the broadcasting of television programmes in the regional or minority languages on a regular basis;
- d to encourage and/or facilitate the production and distribution of audio and audiovisual works in the regional or minority languages;
- e i to encourage and/or facilitate the creation and/or maintenance of at least one newspaper in the regional or minority languages; or
- ii to encourage and/or facilitate the publication of newspaper articles in the regional or minority languages on a regular basis;
- f i to cover the additional costs of those media which use regional or minority languages, wherever the law provides for financial assistance in general for the media; or
- ii to apply existing measures for financial assistance also to audiovisual productions in the regional or minority languages;
- g to support the training of journalists and other staff for media using regional or minority languages.
- 2 The Parties undertake to guarantee freedom of direct reception of radio and television broadcasts from neighbouring countries in a language used in identical or similar form to a regional or minority language, and not to oppose the retransmission of radio and television broadcasts from neighbouring countries in such a language. They further undertake to ensure that no restrictions will be placed on the freedom of expression and free circulation of information in the written press in a language used in identical or similar form to a regional or minority language. The exercise of the above-mentioned freedoms, since it carries with it duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties
- a apjomā, kādā radio un televīzija veic sabiedriska dienesta darbību:
- i nodrošināt vismaz vienas radio stacijas un viena televīzijas kanāla raidīšanu reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai
 - ii veicināt un/ vai radīt apstākļus vismaz vienas radio stacijas un viena televīzijas kanāla raidīšanai reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai
 - iii pieņemt atbilstošus noteikumus, tā lai programmu pārraidītāji tās piedāvātu reģionālajās vai minoritāšu valodās;
- b i veicināt un/vai radīt apstākļus vismaz vienas radio stacijas izveidošanai reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai
- ii veicināt un/vai radīt apstākļus radio programmu pastāvīgai pārraidīšanai reģionālajās vai minoritāšu valodās;
- c i veicināt un/vai radīt apstākļus vismaz viena televīzijas kanāla izveidošanai reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai
- ii veicināt un/vai radīt apstākļus televīzijas programmu pastāvīgai pārraidīšanai reģionālajās vai minoritāšu valodās;
- d veicināt un/vai radīt apstākļus audio un audiovizuālo darbu radīšanai un izplatīšanai reģionālajās vai minoritāšu valodās;
- e i veicināt un/vai radīt apstākļus vismaz viena reģionālajās vai minoritāšu valodās iznākoša laikraksta izveidošanai un/vai saglabāšanai; vai
- ii veicināt un/vai radīt apstākļus publikāciju no laikrakstiem regulāru publicēšanu reģionālajās vai minoritāšu valodās;
- f i visur, kur likums paredz finansiālu atbalstu informācijas līdzekļiem, segt papildus izdevumus tiem informācijas līdzekļiem, kuros ir publikācijas reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai
- ii piemērot esošos līdzekļus, lai finansiāli atbalstītu arī audiovizuālos darbus, kuri ir veidoti reģionālajās vai minoritāšu valodās;
- g atbalstīt žurnālistu un citu informācijas līdzekļu darbinieku apmācību, lai tie lietotu reģionālās vai minoritāšu valodas.
- 2 Puses apņemas garantēt tiešas radio un televīzijas pārraižu saņemšanas brīvību no kaimiņu valstīm valodā, kura tiek lietota tāpat vai līdzīgi reģionālajai vai minoritātes valodai un neliegt radio un televīzijas pārraižu retranslēšanu šajā valodā no kaimiņu valstīm. Turklāt tās apņemas nodrošināt, lai netiktu noteikti nekādi ierobežojumi brīvai informācijas publicēšanai un informācijas aprītei rakstītajā presē valodā, kura pēc lietošanas veida ir tāda pat vai līdzīga reģionālajai vai minoritātes valodai. Augstāk minēto brīvību izmantošana, kas vienlaicīgi ietver arī virkni pienākumu un atbildību, var tikt pakļauta tādām formalitātēm, nosacījumiem, ierobežojumiem vai sodiem, kuri ir paredzēti likumā un demokrātiskā sabiedrībā ir

as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for preventing disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary.

- 3 The Parties undertake to ensure that the interests of the users of regional or minority languages are represented or taken into account within such bodies as may be established in accordance with the law with responsibility for guaranteeing the freedom and pluralism of the media.

Article 12 – Cultural activities and facilities

- 1 With regard to cultural activities and facilities – especially libraries, video libraries, cultural centres, museums, archives, academies, theatres and cinemas, as well as literary work and film production, vernacular forms of cultural expression, festivals and the culture industries, including inter alia the use of new technologies – the Parties undertake, within the territory in which such languages are used and to the extent that the public authorities are competent, have power or play a role in this field:
 - a to encourage types of expression and initiative specific to regional or minority languages and foster the different means of access to works produced in these languages;
 - b to foster the different means of access in other languages to works produced in regional or minority languages by aiding and developing translation, dubbing, post-synchronisation and subtitling activities;
 - c to foster access in regional or minority languages to works produced in other languages by aiding and developing translation, dubbing, post-synchronisation and subtitling activities;
 - d to ensure that the bodies responsible for organising or supporting cultural activities of various kinds make appropriate allowance for incorporating the knowledge and use of regional or minority languages and cultures in the undertakings which they initiate or for which they provide backing;
 - e to promote measures to ensure that the bodies responsible for organising or supporting cultural activities have at their disposal staff who have a full command of the regional or minority language concerned, as well as of the language(s) of the rest of the population;
 - f to encourage direct participation by representatives of the users of a given regional or minority language in providing facilities and planning cultural activities;
 - g to encourage and/or facilitate the creation of a body or bodies responsible for collecting, keeping a copy of and presenting or publishing

nepieciešami nacionālās drošības, teritoriālās integritātes vai sabiedriskā miera interesēs, lai novērstu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai morāles normas, lai aizsargātu citu personu reputāciju vai tiesības, lai novērstu konfidenciāli saņemtas informācijas atklāšanu, vai, lai saglabātu tiesnešu kompetenci un objektivitāti.

- 3 Puses apņemas nodrošināt, lai reģionālo vai minoritāšu valodu lietotāju intereses tiktu pārstāvētas vai ņemtas vērā tādās institūcijās, kuras saskaņā ar likumu var tikt izveidotas, lai garantētu informācijas līdzekļu brīvību un plurālismu.

12.pants. Kultūras aktivitātes un iestādes.

- 1 Kas attiecas uz aktivitātēm kultūras jomā un ar tām saistītajām iestādēm kā bibliotēkām, video bibliotēkām, kultūras centriem, muzejiem, arhīviem, akadēmijām, teātriem un kinoteātriem, kā arī literāro darbu un filmu radīšanu, vietējās kultūras izpausmes formām, festivāliem un kultūras industriju, tai skaitā inter alia jaunu tehnoloģiju izmantošanu - Puses apņemas teritorijā, kurā šādas valodas tiek lietotas, un apmērā, kādā tas ir valsts amatpersonu kompetences un varas ietvaros:
 - a veicināt izteiksmes veidus un iniciatīvu, kas ir raksturīga reģionālajām vai minoritāšu valodām un veicināt, lai būtu pieejami darbi, kuri ir radīti šajās valodās;
 - b veicināt, lai citās valodās būtu pieejami darbi, kuri ir radīti reģionālajās vai minoritāšu valodās, palīdzot veikt un attīstot to tulkošanu, dublēšanu, sinhrono tulkošanu un titrēšanu;
 - c veicināt pieeju reģionālajās vai minoritāšu valodās darbiem, kuri ir radīti citās valodās, palīdzot veikt un attīstot to tulkošanu, dublēšanu, sinhrono tulkošanu un titrēšanu;
 - d nodrošināt, lai institūcijas kuras ir atbildīgas par dažāda veida kultūras aktivitāšu organizēšanu vai atbalstīšanu, piešķirtu attiecīgus līdzekļus reģionālo vai minoritāšu valodu zināšanu, lietošanas un šo minoritāšu kultūras iekļaušanai saistībās, kuras tās uzņemas vai kurām tās nodrošina atbalstu;
 - e veicināt līdzekļu piemērošanu, kas nodrošinātu to, lai institūciju, kuras ir atbildīgas par kultūras pasākumu organizēšanu un atbalstīšanu, rīcībā būtu darbinieki, kuri pilnībā pārvalda attiecīgo reģionālo vai minoritāšu valodu, kā arī, lai tiem būtu pārējās iedzīvotāju daļas sarunvalodas(u) prasme;
 - f veicināt attiecīgās reģionālās vai minoritātes valodas lietotāju pārstāvju tiešu līdzdalību radot iespējas un plānojot kultūras pasākumus;
 - g veicināt un/vai radīt labvēlīgus apstākļus institūcijas vai institūciju veidošanai, kuras ir atbildīgas par reģionālajās vai minoritāšu

works produced in the regional or minority languages;

- h if necessary, to create and/or promote and finance translation and terminological research services, particularly with a view to maintaining and developing appropriate administrative, commercial, economic, social, technical or legal terminology in each regional or minority language.
- 2 In respect of territories other than those in which the regional or minority languages are traditionally used, the Parties undertake, if the number of users of a regional or minority language justifies it, to allow, encourage and/or provide appropriate cultural activities and facilities in accordance with the preceding paragraph.
- 3 The Parties undertake to make appropriate provision, in pursuing their cultural policy abroad, for regional or minority languages and the cultures they reflect.

Article 13 – Economic and social life

- 1 With regard to economic and social activities, the Parties undertake, within the whole country:
 - a to eliminate from their legislation any provision prohibiting or limiting without justifiable reasons the use of regional or minority languages in documents relating to economic or social life, particularly contracts of employment, and in technical documents such as instructions for the use of products or installations;
 - b to prohibit the insertion in internal regulations of companies and private documents of any clauses excluding or restricting the use of regional or minority languages, at least between users of the same language;
 - c to oppose practices designed to discourage the use of regional or minority languages in connection with economic or social activities;
 - d to facilitate and/or encourage the use of regional or minority languages by means other than those specified in the above subparagraphs.
- 2 With regard to economic and social activities, the Parties undertake, in so far as the public authorities are competent, within the territory in which the regional or minority languages are used, and as far as this is reasonably possible:
 - a to include in their financial and banking regulations provisions which allow, by means of procedures compatible with commercial practice, the use of regional or minority languages in drawing up payment orders (cheques, drafts, etc.) or other financial documents, or, where appropriate, to ensure the implementation of such provisions;
 - b in the economic and social sectors directly under their control (public sector), to organise activities to promote the use of regional or minority languages;

valodās radītu darbu apkopošanu, to kopiju saglabāšanu un izplatīšanu vai šo darbu publicēšanu;

- h ja nepieciešams, radīt un/vai veicināt un finansēt tulkošanas un terminoloģijas izpētes darbus, ar nolūku saglabāt un attīstīt attiecīgo administratīvo, komerciālo, ekonomisko, sociālo, tehnisko un juridisko terminoloģiju katrā reģionālajā vai minoritātes valodā.
- 2 Attiecībā uz citām teritorijām līdztekus tām, kurās reģionālās vai minoritāšu valodas tradicionāli tiek lietotas, Puses apņemas, ja to attaisno reģionālās vai minoritātes valodas lietotāju skaits, atļaut, veicināt un/vai nodrošināt attiecīgu kultūras pasākumu veikšanu un atvieglojumu radīšanu saskaņā ar iepriekšējo punktu.
- 3 Puses apņemas pieņemt attiecīgus noteikumus, lai veicinātu ārvalstīs to kultūras politiku, kura atspoguļo reģionālās vai minoritāšu valodas.

13.pants. Ekonomiskā un sabiedriskā dzīve.

- 1 Ekonomikas un sabiedrisko aktivitāšu jomā, Puses apņemas visā valsts teritorijā:
 - a izskaust no to likumdošanas jebkurus noteikumus, kuri bez attaisnojošiem iemesliem aizliedz vai ierobežo reģionālo vai minoritāšu valodu lietošanu dokumentos, kuri attiecas uz ekonomikas vai sociālo jomu, īpaši darba līgumos un tādos tehniskajos dokumentos kā instrukcijās par produktu lietošanu vai iekārtu uzstādīšanu;
 - b uzņēmējsabiedrību iekšējos noteikumos un personiskajos dokumentos aizliegt iestarpināt jebkādu nosacījumus, kuri izslēdz vai ierobežo reģionālo vai minoritāšu valodu lietošanu, vismaz vienas valodas lietotāju starpā;
 - c nepieļaut praksi, kas vērsta uz to, lai neveicinātu reģionālo vai minoritāšu valodu lietošanu sakarā ar ekonomisku vai sociālu darbību;
 - d atvieglot un/vai veicināt reģionālo vai minoritāšu valodu lietošanu ar citiem līdzekļiem blakus tiem, kuri ir precizēti augstāk minētajos apakšpunktos.
- 2 Attiecībā uz ekonomisko un sabiedrisko darbību, teritorijā, kurā reģionālās vai minoritāšu valodas tiek lietotas, Puses apņemas tiktāl, cik valsts varas iestādes ir kompetentas un tiktāl, cik tas ir saprātīgi iespējams:
 - a viņu finansiālajos un banku darbības noteikumos ietvert nosacījumus, kuri ar komerciālo praksi savienojamas procedūras palīdzību atļauj reģionālo vai minoritāšu valodu lietošanu sastādot maksājumu pārvedumus (čekus, maksājuma orderus, u.c.) vai arī citur, kur iespējams, nodrošinot šādu nosacījumu izpildi;
 - b ekonomikas un sociālajā jomā tieši viņu kontrolē (valsts varas iestāžu) veikt darbības, kas veicinātu reģionālo vai minoritāšu valodu lietošanu;

- c to ensure that social care facilities such as hospitals, retirement homes and hostels offer the possibility of receiving and treating in their own language persons using a regional or minority language who are in need of care on grounds of ill-health, old age or for other reasons;
 - d to ensure by appropriate means that safety instructions are also drawn up in regional or minority languages;
 - e to arrange for information provided by the competent public authorities concerning the rights of consumers to be made available in regional or minority languages.
- c nodrošināt, lai tādās sociālās aprūpes iestādēs kā slimnīcās, pansionātos un kopmītnēs personām, kurām ir vajadzība pēc aprūpes sliktā veselības stāvokļa, vecuma vai citu iemeslu dēļ un kuras lieto reģionālo vai minoritātes valodu, tiktu piedāvāta iespēja minētajās iestādēs tikt uzņemtam un aprūpētām šajās valodās;
 - d ar attiecīgiem līdzekļiem nodrošināt, ka arī drošības noteikumi tiek sastādīti reģionālajās vai minoritāšu valodās;
 - e veikt darbības, lai kompetentu valsts varas iestāžu sniegtā informācija, kas attiecas uz patērētāju tiesībām būtu pieejama reģionālajās vai minoritāšu valodās.

Article 14 – Transfrontier exchanges

The Parties undertake:

- a to apply existing bilateral and multilateral agreements which bind them with the States in which the same language is used in identical or similar form, or if necessary to seek to conclude such agreements, in such a way as to foster contacts between the users of the same language in the States concerned in the fields of culture, education, information, vocational training and permanent education;
- b for the benefit of regional or minority languages, to facilitate and/or promote co-operation across borders, in particular between regional or local authorities in whose territory the same language is used in identical or similar form.

14.pants. Starpvastu sakari.

Puses apņemas:

- a attiecībās ar Valstīm, kurās vienai valodai ir identisks vai līdzīgs pielietojums, piemērot esošās divpusējās un daudzpusējās vienošanās, kuras tām ir saistošas, vai ja ir nepieciešams, censties noslēgt šādas vienošanās, tādā veidā, lai šajās valstīs veicinātu kontaktus starp vienas un tās pašas valodas lietotājiem kultūras, izglītības, informācijas, aroda apmācības un pastāvīgas izglītības jomā;
- b atbalstot reģionālo vai minoritāšu valodas, atvieglot un/vai veicināt starptautisku sadarbību, it īpaši to reģionālo un vietējo valsts varas iestāžu starpā, kuru teritorijā viena un tā pati valoda pēc lietošanas veida ir identiska vai līdzīga.

PART IV APPLICATION OF THE CHARTER

Article 15 – Periodical reports

- 1 The Parties shall present periodically to the Secretary General of the Council of Europe, in a form to be prescribed by the Committee of Ministers, a report on their policy pursued in accordance with Part II of this Charter and on the measures taken in application of those provisions of Part III which they have accepted. The first report shall be presented within the year following the entry into force of the Charter with respect to the Party concerned, the other reports at three-yearly intervals after the first report.
- 2 The Parties shall make their reports public.

Article 16 – Examination of the reports

- 1 The reports presented to the Secretary General of the Council of Europe under Article 15 shall be examined by a committee of experts constituted in accordance with Article 17.
- 2 Bodies or associations legally established in a Party may draw the attention of the committee of experts to matters relating to the undertakings entered into by that Party under Part III of this Charter. After consulting the Party concerned, the committee of experts may take account of this information in the preparation of the report

IV DAĻA HARTAS PIEMĒROŠANA.

15.pants. Periodiskie ziņojumi.

- 1 Pusēm, tādā formā, kādu to ir noteikusi Ministru Komiteja, periodiski ir jāsniedz ziņojums Eiropas Padomes Ģenerālsekretāram par viņu politiku piemērojot šīs Hartas II daļu un par izvēlētajiem līdzekļiem piemērojot tos III daļas nosacījumus, kurus tās ir pieņēmušas. Pirmais ziņojums ir jāsniedz gada laikā pēc Hartas spēkā stāšanās attiecīgajai Pusei, pārējos ziņojumus - ar trīs gadu intervāliem pēc pirmā ziņojuma.
- 2 Pusēm to ziņojumi ir jā dara atklāti sabiedrībai.

16.pants. Ziņojumu izskatīšana.

- 1 Saskaņā ar 15.pantu Eiropas Padomes Ģenerālsekretāram iesniegtie ziņojumi ir jāizskata ekspertu komitejai, kura ir izveidota saskaņā ar 17.pantu.
- 2 Institūcijas vai asociācijas, kuras ir tiesiski nodibinātas kādā no Pusēm var pievērst ekspertu komitejas uzmanību jautājumiem par saistībām, kuras šī Puse ir uzņēmusies saskaņā ar šīs Hartas III daļu. Pēc konsultēšanās ar attiecīgo Pusi ekspertu komiteja var ņemt vērā šo informāciju gatavojot zemāk, 3.punktā minēto ziņojumu. Šīs

specified in paragraph 3 below. These bodies or associations can furthermore submit statements concerning the policy pursued by a Party in accordance with Part II.

- 3 On the basis of the reports specified in paragraph 1 and the information mentioned in paragraph 2, the committee of experts shall prepare a report for the Committee of Ministers. This report shall be accompanied by the comments which the Parties have been requested to make and may be made public by the Committee of Ministers.
- 4 The report specified in paragraph 3 shall contain in particular the proposals of the committee of experts to the Committee of Ministers for the preparation of such recommendations of the latter body to one or more of the Parties as may be required.
- 5 The Secretary General of the Council of Europe shall make a two-yearly detailed report to the Parliamentary Assembly on the application of the Charter.

Article 17 – Committee of experts

- 1 The committee of experts shall be composed of one member per Party, appointed by the Committee of Ministers from a list of individuals of the highest integrity and recognised competence in the matters dealt with in the Charter, who shall be nominated by the Party concerned.
- 2 Members of the committee shall be appointed for a period of six years and shall be eligible for reappointment. A member who is unable to complete a term of office shall be replaced in accordance with the procedure laid down in paragraph 1, and the replacing member shall complete his predecessor's term of office.
- 3 The committee of experts shall adopt rules of procedure. Its secretarial services shall be provided by the Secretary General of the Council of Europe.

PART V FINAL PROVISIONS

Article 18

This Charter shall be open for signature by the member States of the Council of Europe. It is subject to ratification, acceptance or approval. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 19

- 1 This Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which five member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Charter in accordance with the provisions of Article 18.
- 2 In respect of any member State which

institūcijas vai asociācijas var turpmāk sniegt paziņojumus par politiku, kuru Puse īsteno saskaņā ar II daļu.

- 3 Uz 1. punktā noteiktā ziņojuma un 2. punktā minētās informācijas pamata ekspertu komitejai ir jā sagatavo ziņojums Ministru Komitejai. Šim ziņojumam ir jāpievieno komentāri, kurus Puses tiek lūgtas izdarīt un kurus Ministru Komiteja var darīt atklātus sabiedrībai.
- 4 3.punktā minētajā ziņojumā īpaši ir jāuzsver ekspertu komitejas priekšlikumi Ministru Komitejai, lai pēdējā sagatavotu tādas rekomendācijas, kādas var būt vajadzīgas vienai vai vairākām Pusēm.
- 5 Eiropas Padomes Ģenerālsēkretāram katrus divus gadus ir jā raksta detalizēts ziņojums Parlamentārajai Asamblejai par Hartas piemērošanu.

17. pants. Ekspertu komiteja.

- 1 Ekspertu komitejā ietilpst pa vienam loceklim no katras Puses, kurus ir jāizvirza attiecīgi katrai Pusei un kurus amatā jāieceļ Ministru Komitejai no personu skaita ar visaugstāko godīgumu un atzītu kompetenci jautājumos, kuri apskatīti Hartā.
- 2 Komitejas locekļus amatā iecel uz sešiem gadiem un tos var iecelt amatā atkārtoti. Pārstāvis, kurš būdams amatā, nevar nostrādāt šo termiņu, ir jā aizvieto 1.punktā noteiktajā kārtībā un pārstāvim, kurš viņu aizvieto, ir jānostrādā viņa priekšgājēja nenostādātais laiks.
- 3 Ekspertu komitejai ir jāpieņem procedūras noteikumi. Ekspertu komitejas sekretariāta funkcijas nodrošina Eiropas Padomes Ģenerālsēkretārs.

V DAĻA BEIGU NOTEIKUMI.

18.pants.

Šī Harta ir atvērta parakstīšanai Eiropas Padomes dalībvalstīm. Tā ir jāratificē, jāpieņem vai tai ir jāpievienojas. Ratifikācijas, pieņemšanas vai pievienošanās instrumenti ir jāiesniedz Eiropas Padomes Ģenerālsēkretāram.

19.pants.

- 1 Šī Harta stājas spēkā pirmajā mēneša dienā pēc trīs mēnešu termiņa izbeigšanās no datuma, kurā piecas Eiropas Padomes Dalībvalstis ir devušas piekrišanu, ka Harta tām ir saistoša saskaņā ar 18.panta noteikumiem.
- 2 Attiecībā uz jebkuru Dalībvalsti, kura sekojoši

subsequently expresses its consent to be bound by it, the Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 20

- 1 After the entry into force of this Charter, the Committee of Ministers of the Council of Europe may invite any State not a member of the Council of Europe to accede to this Charter.
- 2 In respect of any acceding State, the Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of deposit of the instrument of accession with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 21

- 1 Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, make one or more reservations to paragraphs 2 to 5 of Article 7 of this Charter. No other reservation may be made.
- 2 Any Contracting State which has made a reservation under the preceding paragraph may wholly or partly withdraw it by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe. The withdrawal shall take effect on the date of receipt of such notification by the Secretary General.

Article 22

- 1 Any Party may at any time denounce this Charter by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.
- 2 Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of six months after the date of receipt of the notification by the Secretary General.

Article 23

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council and any State which has acceded to this Charter of:

- a any signature;
- b the deposit of any instrument of ratification, acceptance, approval or accession;
- c any date of entry into force of this Charter in accordance with Articles 19 and 20;
- d any notification received in application of the provisions of Article 3, paragraph 2;
- e any other act, notification or communication relating to this Charter.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Charter.

Done at Strasbourg, this 5th day of November 1992, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe.

dod piekrišanu, ka Harta tai ir saistoša, tā stājas spēkā pirmajā mēneša dienā pēc trīs mēnešu termiņa izbeigšanās no datuma, kurā ir iesniegts ratifikācijas, pieņemšanas vai pievienošanās instruments.

20.pants.

- 1 Pēc šīs Hartas stāšanās spēkā, Eiropas Padomes Ministru Komiteja var uzaicināt jebkuru valsti, kura nav Eiropas Padomes Dalībvalsts pievienoties šai Hartai.
- 2 Attiecībā uz jebkuru pievienojušos Valsti, Harta stājas spēkā pirmajā mēneša dienā pēc trīs mēnešu termiņa izbeigšanās no datuma, kurā Eiropas Padomes Ģenerālsēkretāram ir iesniegts pievienošanās instruments.

21.pants.

- 1 Jebkura Valsts var, šo Hartu parakstot vai iesniedzot ratifikācijas, pieņemšanas vai pievienošanās instrumentu, izdarīt vienu vai vairākas atrunas attiecībā uz šīs Hartas 7.panta 2. līdz 5. punktu. Citas atrunas nevar tikt izdarītas.
- 2 Jebkura Līgumslēdzēja Valsts, kura ir izdarījusi atrunu saskaņā ar iepriekšējo punktu, var to pilnīgi vai daļēji atsaukt ar paziņojumu, kurš adresēts Eiropas Padomes Ģenerālsēkretāram. Atsaukums stājas spēkā datumā, kurā Ģenerālsēkretārs ir saņēmis šādu paziņojumu.

22.pants.

- 1 Jebkura Puse var jebkurā laikā denonsēt šo Hartu ar paziņojumu, kurš adresēts Eiropas Padomes Ģenerālsēkretāram.
- 2 Šāda denonsēšana stājas spēkā pirmajā mēneša dienā pēc sešu mēnešu termiņa izbeigšanās no datuma, kurā Ģenerālsēkretārs ir saņēmis paziņojumu.

23.pants.

Eiropas Padomes Ģenerālsēkretāram ir jāpaziņo Eiropas Padomes Dalībvalstīm un jebkurai Valstij, kura ir pievienojusies šī Hartai par:

- a jebkuru parakstīšanu;
- b ratifikācijas, akceptēšanas, pieņemšanas vai pievienošanās instrumenta iesniegšanu;
- c jebkuru datumu, kurā šī Harta stājas spēkā saskaņā ar 19. un 20.pantu;
- d jebkuru paziņojumu, kurš saņemts saskaņā ar 3.panta 2.punkta noteikumiem;
- e jebkuru citu darbību, paziņojumu vai ziņu attiecībā uz šo Hartu.

Šo apliecinot, apakšā parakstījušies, būdami tam attiecīgi pilnvaroti ir parakstījuši šo Hartu.

Parakstīta Strasbūrā, 1992.gada 5.novembrī, angļu un franču valodā, kur abi teksti ir vienlīdz autentiski, vienā eksemplārā, kas glabājas Eiropas Padomes arhīvā. Eiropas Padomes

The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe and to any State invited to accede to this Charter.

Ģenerālsēkretāram ir jāizsūta apstiprinātas kopijas katrai Eiropas Padomes Dalībvalstij un jebkurai Valstij, kura ir uzaicināta pievienoties šai Hartai.